

Москальова Алла Степанівна,

*кандидат психологічних наук, доцент, професор
кафедри психології управління Центрального
інституту післядипломної педагогічної освіти
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»;*

Чубко Оксана Миколаївна,

*здобувач кафедри психології управління
Центрального інституту післядипломної педагогічної
освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»*

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПРАВОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті авторами розкрито актуальність досліджуваної теми, що зумовлюється нагальною необхідністю сьогодення, соціальними, громадянськими та політичними аспектами життя молоді людини. Розглянуто наукові підходи щодо вивчення правової активності особистості та її складових. Розроблено модель, виокремлено та обґрунтовано складові моделі правової активності студентської молоді: когнітивну, емоційну, поведінкову. Подано зміст структурних компонентів моделі правової активності студентської молоді.

Ключові слова: *правова свідомість; правова активність; адаптація; когнітивний, емоційний, поведінковий компоненти правової активності студентської молоді.*

Москалёва Алла Степановна,

Чубко Оксана Николаевна

СОДЕРЖАНИЕ И СТРУКТУРА ПРАВОВОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ: ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация. В статье авторами раскрыта актуальность исследуемой темы, что обуславливается необходимостью сегодняшнего времени, социальными, гражданскими и политическими аспектами жизни молодых людей. Рассмотрены научные подходы к изучению правовой активности личности и ее составляющих. Разработана модель, выделены и обусловлены составляющие модели правовой активности студенческой молодежи: когнитивная, эмоциональная, поведенческая. Приведено содержание структурных компонентов модели правовой активности студенческой молодежи.

Ключевые слова: *правовое сознание; правовая активность; адаптация; когнитивный, эмоциональный, поведенческий компоненты правовой активности студенческой молодежи.*

**Moskaljova Alla Stepanovna,
Chubko Oksana Nikolayevna**

CONTENTS AND STRUCTURE OF THE LEGAL ACTIVITY OF A STUDENT YOUTH: PSYCHOLOGICAL ASPECT

Abstract. *In the article authors exposed actuality of the investigated theme that is stipulated by the nowadays necessary which is connected with social, civil and political aspects of young people` life. Scientific approaches are considered in relation to the study of legal activity of personality and her constituents. A model was worked out, the making legal activity`s model of student young people contents of: cognitive, emotional, behavioral. There was given structural components` maintenance of model for student young people` legal activity. It was proved that realization by the student youth of essence of legal personal activity assists effective adaptation to the changes and transformations of modern society.*

Keywords: *legal consciousness; legal activity; adaptation; cognitive, emotional, behavioral components of student youth`s legal activity*

Постановка проблеми

Життя студентської молоді в сьогоденних умовах вимагає справлятися з новими викликами та передбачає підвищення правової активності. Наявність правової активності і правова поведінка створюють органічну єдність і впливають не лише на особистість, а і на суспільство в цілому. Адже, як стверджують вчені, активність особистості часто ідентифікують з її поведінкою та залученням до діяльності. Як стверджують В. Папуша, О. Орлов «поведінка – це процес взаємодії особистості із середовищем, що опосередкований її зовнішньою (моторною) й внутрішньою (психічною) активністю»^{10, 12}. Слід зазначити, що трансформація в суспільстві впливає на те, щоб молода людина змогла швидко внутрішньо налаштуватися на зовнішні зміни. Водночас реалізація національних інтересів в державі вимагає сформованих зрілих особистостей, здатних впливати на побудову правового суспільства.

Актуальність проблеми дослідження. Теоретичний аналіз світової та вітчизняної літератури щодо проблеми розвитку правосвідомості має глибинне коріння. Досліджено, що ці питання розглядалися ще в працях Платона, Цицерона, римських юристів. Вчені епохи Просвітництва (Кант і Гегель) особливе місце відводили повазі до права і закону. Увагу зазначеній темі приділяли українські філософи, правознавці і політичні діячі — Т. Шевченко, М. Драгоманов, В. Винниченко, М. Грушевський, Б. Кістяківський та ін. Над

¹⁰ Оніщенко Н. До питання про правову активність як ознаку громадянського суспільства [Електронний ресурс] / Н. Оніщенко // Віче. — 2014. — № 17. — С. 40–44. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2014_17_21. — Дата звернення: 19.03.2018. — Назва з екрана.

¹² Папуша В. В. Внутрішні передумови проявлення віктимної поведінки у підлітковому віці / В. В. Папуша // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. / НАПН України ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти»; голов. ред. В. В. Олійник ; редкол. О. Л. Ануфрієва [та ін.]. — Київ : АТОПОЛ ГРУП, 2016. — Вип. 2(31). — 152 с. — С. 76–86. — (Серія «Соціальні та поведінкові науки»).

визначенням правосвідомості працювали правознавці радянського періоду — М. Матузов, М.Козюбра, В. Сальников, В. Копейчиков, А. Міцкевич та ін.⁷

Аналіз основних досліджень та публікацій

Досить складні і часом суперечливі процеси студентського життя України значною мірою впливають на стан правової активності студентської молоді. І. Дідук зазначає, що розбалансованість та нечіткість уявлень про правову дійсність утруднюють надзвичайно важливий процес правової ідентичності передусім у молодіжному середовищі, вироблення в неї власної системи ставлень до соціально-правових норм та інституцій². На сьогодні ми маємо таку проблемою як деформація правосвідомості, про яку В. Петров пише, що це такі її зміни, які призводять до протиріч у раціональних і психологічних компонентах правосвідомості, що відбивається на сприйнятті правової дійсності й формуванні готовності особистості до юридично значущої поведінки¹⁴.

Підкреслимо, що питання правової свідомості та правової активності особистості у сформованому громадянському суспільстві є, а от проблема полягає у тому, щоб студентська молодь намагалася набувати нових форм, типів, моделей поведінки, нової структури самоорганізації, які відповідають сьогоденним завданням суспільства. Правова активність, як зазначають О. Петров, Ю. Кокорева — це цілеспрямована діяльність суб'єктів суспільного життя, спрямована на повну реалізацію свого правового статусу, зміцнення правових основ функціонування всієї соціальної системи, їх вдосконалення, розвиток відповідно до цілей громадянського суспільства і держави¹³.

На думку Н. Оніщенко, поняття «правова активність» — це один із видів соціально активної поведінки особистості, яку можна й слід розглядати як юридично значущу. Зрозуміло, що юридично значуща поведінка має: а) соціальний характер; б) характеризується свідомо-вольовою діяльністю й не може не залежати від психічних властивостей особи, здатності усвідомлено контролювати негативні емоційні вияви і стримувати їх зусиллями волі, керувати своїми вчинками¹⁰. О. Скакун доповнює, що юридично значуща поведінка є вольовою стороною правосвідомості, за допомогою якої здійснюється процес перенесення створених соціальних норм у реальну площину, реальну поведінку — правомірну, неправомірну або таку, що характеризується зловживанням правом¹⁵.

⁷ Москальова А. С. Психологічні особливості розвитку громадянської активності старшокласників : монографія / А. С. Москальова, Т. С. Саврасова-В'юн. — Київ : Інтерсервіс, 2014. — 264 с.

² Дідук І. А. Психологічні чинники формування правових уявлень / І. А. Дідук // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України : наук.-теорет. та інформ. журн. АПН України. — Київ, 2007. — № 1. — С. 102–113.

¹⁴ Петров В. Р. Деформація правосознання громадян Росії (Проблеми теорії і практики) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / В. Р. Петров. — Н. Новгород, 2000. — 222 с.

¹³ Петров А. В. Правовая активность как необходимый фактор развития гражданского общества / А. В. Петров, Ю. В. Кокорева // Вестник Нижегородского гос. ун-та им. Н. И. Лобачевского. — 2010. — № 4, ч. 1. — С. 247–252.

¹⁰ Оніщенко Н. До питання про правову активність як ознаку громадянського суспільства [Електронний ресурс] / Н. Оніщенко // Віче. — 2014. — № 17. — С. 40–44. — Режим доступу :

http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2014_17_21. — Дата звернення: 19.03.2018. — Назва з екрана.

¹⁵ Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник / О. Ф. Скакун. — 2-ге вид. — Київ : Алерта ; ЦУЛ, 2011. — 520 с.

Виходячи з актуальності проблеми та її недостатньої розробки, *метою* дослідження є вивчення наукових підходів та розробка моделі й складових правової активності студентської молоді.

Виклад основного матеріалу

Теоретичний аналіз наукових робіт і літератури показав, що розрізняють декілька різновидів правової активності: пасивну, пов'язану із прийняттям чинної правової системи суспільства, всього що оточує і сприяє її функціонуванню і активну, що передбачає дієве ставлення суб'єкта до правової системи держави, прагнення збільшити все «нове», підвищити ефективність своїх дій і впливати на розвиток.

У результаті аналізу виокремлено декілька компонентів правової активності для розуміння поняття «правова активність» студентської молоді, а саме: поведінковий, емоційний, когнітивний.

Аналіз наукової літератури надав можливість зосередити свою увагу на дослідженнях різних вчених, які імпліцитно торкалися цієї проблеми.

Розглянемо більш детально наукові підходи до вивчення *поведінкового компонента* правової активності студентської молоді.

Діяльнісно-політичний підхід. У своїй роботі О. Шикиринська та О. Войчун виокремлюють поведінковий компонент, як засіб здійснення соціально-перетворювальної діяльності; створення власних соціальних проектів, проведення благодійних акцій, пошукової роботи, моделювання ситуацій, що дають змогу реалізовувати цивільні права і свободи, форми політичної участі в житті суспільства¹⁸.

Ю. Новгородська вважає, що діяльнісний (поведінковий) компонент полягає в умінні особистості виконувати правову діяльність на оптимальному рівні активності, оволодівати її нормами і правилами, адекватно орієнтуватися у правовій сфері життя. Виділення цього компонента в структурі правової компетентності обумовлено тим, як вказує автор, що засвоєння спеціальних правових знань — вагома, але недостатня умова успішності формування правової компетентності особистості. На її думку, діяльнісний аспект передбачає сукупність управлінсько-правових умінь, які актуалізуються в процесі здійснення управлінської діяльності й ухвалення управлінських рішень. У зв'язку із цим сформованість діяльнісного компонента правової компетентності особистості сприятиме їх мобільності у виконанні управлінських функцій, що реалізовуватимуться завдяки комплексу управлінських умінь, навичок, способів дій, набутих в процесі професійної підготовки у ВНЗ. Його показниками є система управлінських умінь щодо здійснення фахових, правових, управлінських, дисциплінарних, технічних, виховних, економічних, гуманітарних завдань, результатом яких є управлінське

¹⁸ Шикиринська О. Діагностика стану сформованості громадянської активності студентів / О. Шикиринська, О. Войчун // Збірник наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини ; голов. ред. : М. Т. Мартинок ; чл. ред. ради: О. І. Безлюдний [та ін.] ; чл. редкол. : О. Б. Авраменко [та ін.]. — Умань : Жовтий О. О., 2015. — Вип. 1. — 456 с. — С. 425–431.

рішення особистості, що забезпечує ефективність його управлінської діяльності⁹.

Психологічний підхід. А. Москальова та Т. Саврасова-В'юн акцентують увагу на таких складових поведінкового компонента громадянської активності⁸:

- розвиток громадянської рішучості та наполегливості, що характеризує вольову організацію особистості, здатність визначити громадянську мету, шляхи та способи її досягнення;

- здатність до лідерства в громаді, що визначає прагнення особистості реалізувати потреби в комунікативній і організаційній громадянській діяльності, наполегливість у процесі громадянської діяльності, вміння приймати самостійні рішення, обстоювати право на власну думку;

- розвиток громадянської відповідальності, що визначає можливість особистості старшокласника контролювати власні дії, керувати ними та відчувати відповідальність за події, які відбуваються в житті особистості раннього юнацького віку;

- здатність до громадянської діяльності, що характеризує особливості залучення старшокласників у громадянські відносини та структуру громади.

Вважаємо, що така характеристика поведінкового компонента надає можливість повного та докладного вивчення даного аспекту дослідження.

Отже, дослідивши наукові підходи науковців, ми зазначаємо, що *поведінковий компонент правової активності студентської молоді* — це діяльність, спрямована на активне виконання правової рішучості та наполегливості, що характеризує вольову поведінку особистості; здатність визначити мету, шляхи та способи її досягнення (створення проектів, спрямованих на успіх, фокусування на конструктивних способах здійснення позитивних змін; побудова ситуацій, що дають змогу повною мірою реалізувати свої права і свободи, зокрема і у формах участі у політичному житті, а також пошукова діяльність щодо уникнення перешкод на шляху до успіху й схильність до ризику); здатність до лідерства в громаді, що визначає прагнення особистості реалізувати потреби в комунікативній і організаційній правовій діяльності; наполегливість у процесі правової діяльності, вміння приймати самостійні рішення, обстоювати право на власну думку (виявлення ініціативності, самостійності, відповідальності за себе та інших у виконанні суспільної діяльності, комплекс умінь та навичок, які забезпечують ефективне здійснення правової діяльності; правової відповідальності, що визначає можливість контролювати власні дії, керувати ними та відчувати

⁹ Новгородська Ю. Правова компетентність як важлива складова управлінської діяльності майбутнього керівника дошкільного навчального закладу / Ю. Новгородська // Вісник Ін-ту розвитку дитини. — 2013. — № 29. — С. 101–106. — (Серія «Філософія, педагогіка, психологія»).

⁸ Москальова А. С. Актуальні проблеми розвитку правосвідомості студентів – майбутніх юристів / А. С. Москальова // Психологічні основи ефективної діяльності освітніх організацій в умовах соціально-економічних змін : тези П'ятої наук.-практ. конф. з організаційної та економічної психології (м. Запоріжжя, 9–10 жовт. 2008 р.) ; за наук. ред. Л. М. Карамушки. — Київ : Наук. світ, 2008. — С. 59–61.

відповідальність за події, які відбуваються в житті студентської молоді (виконання обов'язків, вміння Обстоювати свої права та права своєї спільноти).

Дослідження *когнітивного компонента* правової активності особистості є нагальною необхідністю розуміння специфіки означеної проблеми саме в період політичних, соціальних та економічних змін у нашому суспільстві. Розуміння стану окреслює вивчення правової активності особистості.

Теоретичний аналіз наукових робіт і літератури надав можливість виокремити декілька підходів при вивченні когнітивного компонента правової активності.

Пізнавально-ціннісний підхід. Як зазначає Л. Виготський, сутність, структура і зміст когнітивного компонента професійно-правової компетентності зумовлюється психолого-педагогічними особливостями розвитку особистості¹.

Когнітивний компонент, на думку О. Шамич, визначається тими знаннями, їх обсягом та якістю інформації, що особистість має у своєму розпорядженні. Розвиток когнітивного компонента передбачає не лише розуміння, що таке громадська активність, але й розширення та поглиблення знань про норми і правила поведінки, свої права та обов'язки на рівні соціуму, групи, а також індивідуальної необхідності. Важливим є усвідомлення особистістю власних потреб, мотивів, ціннісних орієнтацій, що спонукають до активної діяльності на користь суспільства, а також усвідомлення своєї спроможності змінити оточуюче на краще. Важливе значення має усвідомлення власного досвіду, рівень соціальних домагань та очікувань¹⁶.

Натомість В. Духневич зазначає, що в середовищі студентської молоді поширеними є проблемні аспекти: настанови на пасивність; відстороненість від суспільно-політичної дійсності, особливо якщо вона не порушує звичний спосіб життя, бажання уникнути прийняття будь-яких рішень; прагнення делегувати вирішення нагальних суспільних проблем волонтерам чи більш активним членам суспільства³. Це вказує на те, що існує необхідність у поглибленні як знань щодо правової активності, так і у розумінні її показників, активному використанні їх та здійсненні тоді, коли цього вимагає життєва подія чи виробнича ситуація.

Психологічний підхід. Для початку звернемося до визначення поняття О. Шикиринською і О. Войчун, які вважали, що когнітивний компонент є основою соціально-психологічних, економічних, правових знань; знань культурних та історичних досягнень народу України та світової цивілізації¹⁸.

¹ Виготський Л. С. Психологія розвитку людини / Л. С. Виготський. — М. : Смысл, 2005. — 1136 с.

¹⁶ Шамич О. М. Підлітки та їх громадянська активність / О. М. Шамич // Актуальні проблеми навчання та виховання дітей з особливими потребами : зб. наук. пр. — Київ : Ун-т «Україна», 2013. — № 10(12). — С. 107.

³ Духневич В. М. Особливості політико-правової активності молоді в умовах трансформації українського суспільства / В. М. Духневич // Юридична психологія. — 2016. — № 1(18). — 44 с.

¹⁸ Шикиринська О. Діагностика стану сформованості громадянської активності студентів / О. Шикиринська, О. Войчун // Збірник наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини ; голов. ред. : М. Т. Мартинок ; чл. ред. ради: О. І. Безлюдний [та ін.] ; чл. редкол. : О. Б. Авраменко [та ін.]. — Умань : Жовтий О. О., 2015. — Вип. 1. — 456 с. — С. 425–431.

Так, при аналізі когнітивного компонента правової активності, досить цінним є дослідження А. Москальової та Т. Саврасової-В'юн, де автори на основі теоретичного аналізу узагальнюють складові когнітивного компонента та виділяють такі⁸:

- правові та громадянські знання, об'єднують: а) знання громадянських правил і норм співіснування людей, б) знання історично-політичних подій розвитку державності й громадянського суспільства; в) обізнаність у міжнародному та українському законодавстві; г) знання, що надають можливість визначити та охарактеризувати поняття «громадянська активність»;

- прогностичні та аналітичні знання складаються зі знань щодо аналізу громадянських явищ, розкладання їх на складові елементи, осмислення ролі кожного елемента у структурі цілого й у взаємодії з іншими, знань, що ґрунтуються на достовірних знаннях суті та логіки громадянського процесу, закономірностей розвитку громадянського суспільства.

Вивчаючи громадянську компетентність майбутнього вчителя-гуманітарія, М. Михайличенко стверджує, що вона є складним, інтегрованим утворенням, до якого входить когнітивний компонент: знання і норми, що становлять зміст громадянськості⁶. Тобто розуміння громадянських та правових обов'язків які, по-перше, характеризують усвідомлення необхідності виконання та дотримання громадянських обов'язків; по-друге, наявність розуміння необхідності шанувати історію та культуру нації; по-третє, свідоме розуміння діяльності в інтересах колективу, — розширюють та спрямовують правову активність у правове поле використання прав та обов'язків відповідно до Закону.

Правознавчий підхід. Ю. Новгородська зазначає, що когнітивний компонент — передбачає знання фундаментальних основ трудового права, теорії управління персоналом, причин виникнення трудових суперечок; розуміння структури правової діяльності в управленні працівниками, а також рівень правової освіченості керівника, його налаштованість на неперервну правову самоосвіту, правову поінформованість як результат вияву ним пізнавальної самостійності⁹.

На сукупність правових знань, що є однією з основ правової компетентності, вказує когнітивний (знаннєвий) компонент — вважає

⁸ Москальова А. С. Актуальні проблеми розвитку правосвідомості студентів – майбутніх юристів / А. С. Москальова // Психологічні основи ефективної діяльності освітніх організацій в умовах соціально-економічних змін : тези П'ятої наук.-практ. конф. з організаційної та економічної психології (м. Запоріжжя, 9-10 жовт. 2008 р.) ; за наук. ред. Л. М. Карамушки. — Київ : Наук. світ, 2008. — С. 59–61.

⁶ Михайличенко М. В. Формування громадянської компетентності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / М. В. Михайличенко. — Кіровоград, 2007. — 21 с.

⁹ Новгородська Ю. Правова компетентність як важлива складова управлінської діяльності майбутнього керівника дошкільного навчального закладу / Ю. Новгородська // Вісник Ін-ту розвитку дитини. — 2013. — № 29. — С. 101–106. — (Серія «Філософія, педагогіка, психологія»).

Д. Коваленко⁴. На його думку, тут відбувається інтеграція знань правничих і психолого-педагогічних наук та знань з фаху, які уможливають розуміння правового аспекту в професійній сфері, а також завдяки змістовним якостям вказаного компонента дають змогу оцінювати правову освіченість майбутнього фахівця, його бажання постійно займатися правовою самоосвітою і поглиблювати свої правові знання, прагнути до правового інформування⁴. Доповнити цю ідею можливо визначенням Н. Юрашевича, який звернув увагу на систему відчуттів, звичок, уявлень, оцінок, поглядів, теорій, ідей суб'єктів права (носіїв правосвідомості), які відображають правову дійсність і оцінне ставлення до неї (до соціально-правових настанов і ціннісних орієнтацій суспільства, до минулого, сучасного або очікуваного права) і виконують завдяки цьому роль своєрідного регулятора (саморегулятора) їхньої поведінки в юридично важливих ситуаціях²⁰.

Теоретичний аналіз наукової літератури показав, що *когнітивний компонент правової активності студентської молоді* за змістом характеризує правову свідомість, що виступає як комплекс знань про правову активність в суспільстві та можливість застосовувати його в умовах соціальних змін. Отже, дослідивши різні підходи науковців зазначаємо, що когнітивний компонент — це інтегроване утворення, яке містить комплекс знань основ права, психології, політики, знання про сутність і зміст правової активності; розуміння культури та історії, норм, прав й обов'язків члена суспільства; рівень аналітичних та прогностичних знань; усвідомлення важливості суспільно значущої діяльності.

Когнітивний компонент правової активності студентської молоді за змістом характеризує процес, що допомагає молодій людині зорієнтуватися у мінливому світі та, зберігаючи свої інтереси, власні потреби, мотиви, ціннісні орієнтації і усвідомлюючи їх, використовує правові знання на користь збереження суспільства та себе у ньому.

Сьогоднішнє мобільне та занадто емоційне життя нашої студентської молоді в умовах соціально-економічної трансформації суспільства спонукає до підвищення правової активності задля ефективного управління своїм емоційним станом.

Щодо емоційного компонента. Теоретичний аналіз наукової літератури надав можливість виокремити декілька підходів до вивчення емоційного компонента у контексті активності особистості в сучасному суспільстві. Розглянемо деякі із них.

Соціальний підхід. Так, В. Духневич вказує на те, що двоякість (радість і піднесення, можливість встановити власні норми, з одного боку, та тривога й дезорієнтація з іншого, зумовлені ситуацією хаосу, застою, конфлікту, невизначеності) формує у сьогоднішньої молоді відчуття розгубленості й

⁴ Коваленко Д. В. Професійно-правова компетентність майбутнього інженера-педагога як результат професійно-правової підготовки фахівця / Д. В. Коваленко // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. — 2015. — № 1. — С. 69–74. — (Серія «Педагогіка»).

²⁰ Юрашевич Н. М. Еволюція поняття правового свідомості / Н. М. Юрашевич // Известия вузов. Правоведение. — 2004. — № 2. — С. 178–187.

зневіри у власних силах, призводить до бажання уникнути відповідальності будь за що³. Зміни можливі та неминучі й тому молодим людям варто приділяти увагу не тому як уникати проблематики життя, а як краще загартуватися до повноцінного життя у суспільстві. Виявлено, що правова активність є запорукою якісного життя молодій людині, яка вміє вибудовувати та відстоювати кордони внутрішньої території та не дозволяє порушувати їх. Правим був Г. Мальцев, акцентуючи увагу на тому, що індивід був би повністю поневолений соціальним середовищем, відданий у владу тотальності, якщо б він не мав у своєму розпорядженні свободи волі, свободи вибору власних дій, здатність говорити «так» одним регулятивним факторам і «ні» — іншим, здатністю виправдати свій вибір і відповісти за нього⁵. На думку О. Шикиринської і О. Войчун, емоційно-оцінний компонент — це наявність вмінь: досліджувати й обговорювати сутність подій, що відбуваються у суспільстві, користуватися різними джерелами інформації, розуміти необхідність існування в суспільстві різних норм і законів, розуміти і оцінювати наявність різноманітних етнічних норм і законів, розуміти і оцінювати наявність різноманітних етнічних, регіональних, релігійних та інших груп у нашій країні, знати сутність відмінностей між ними, оцінювати досвід і діяльність інших людей, вміти пояснювати погляди і позицію іншої людини, формулювати власні норми і цінності; висловлювати, обґрунтовувати, відстоювати в усній та письмовій формі власну думку про проблему, подію, явище¹⁸.

Психологічний підхід. Визначаючи показники емоційного компонента громадянської активності, А. Москальова та Т. Саврасова-В'юн виокремлюють такі його показники⁸:

- ставлення до суспільних цінностей, які свідчать про оцінку старшокласників щодо держави та суспільства;
- ставлення до себе як до громадянина, що характеризує оцінні судження особистості щодо себе як громадянина та відповідає уявленням старшокласників стосовно себе;
- ставлення до громадянських чеснот, що визначає оцінку сформованості таких громадянських якостей: національна гідність, почуття місцевого патріотизму, громадянська мужність, демократичність, повага до національних традицій, громадянська вірність тощо;

³ Духневич В. М. Особливості політико-правової активності молоді в умовах трансформації українського суспільства / В. М. Духневич // Юридична психологія. — 2016. — № 1(18). — 44 с.

⁵ Мальцев Г. В. Социальные основания права / Г. В. Мальцев — М. : Норма, 2007. — 800 с.

¹⁸ Шикиринська О. Діагностика стану сформованості громадянської активності студентів / О. Шикиринська, О. Войчун // Збірник наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини ; голов. ред. : М. Т. Мартинюк ; чл. ред. ради: О. І. Безлюдний [та ін.] ; чл. редкол. : О. Б. Авраменко [та ін.]. — Умань : Жовтий О. О., 2015. — Вип. 1. — 456 с. — С. 425–431.

⁸ Москальова А. С. Актуальні проблеми розвитку правосвідомості студентів – майбутніх юристів / А. С. Москальова // Психологічні основи ефективної діяльності освітніх організацій в умовах соціально-економічних змін : тези П'ятої наук.-практ. конф. з організаційної та економічної психології (м. Запоріжжя, 9–10 жовт. 2008 р.) ; за наук. ред. Л. М. Карамушки. — Київ : Наук. світ, 2008. — С. 59–61.

- емоційна стійкість до громадянських подій характеризує емоційну рівновагу до ситуацій, які відбуваються в громаді, суспільстві.

О. Шамич вважає, що емоційно-ціннісний компонент виявляє суб'єктивне ставлення особистості до суспільно значущої діяльності, а також до довкілля, оточуючих і до себе, що здійснюється насамперед через емоційно позитивне сприйняття¹⁶. Важливе значення у розвитку емоційно-ціннісного компонента правової активності особистості відіграють емоції молоді, які виникають у ставленні до оточення та становлять фундамент соціально ціннісних орієнтацій, а саме: емпатія, доброзичливість, милосердя; готовність захищати слабших; почуття єдності з сім'єю, групою, соціумом; солідарність. Значущим є факт позитивного емоційного почуття, що виникає після виконання значущої у суспільстві діяльності, допомоги комусь чи вирішення певної суспільної проблеми, і потім викликає бажання повторити успіх, досягти ще більших результатів — принести користь суспільству.

Правознавчий підхід. Ю. Новгородська емоційний компонент назвала особистісним компонентом і зазначила, що він полягає в адекватній самооцінці, умінні управляти конкретними емоційними станами; діяти розумно і виконувати дії, спрямовані на досягнення усвідомленої мети⁹. На її думку, даний компонент включає в себе особистісно-правові якості особистості — індивідуальні особливості, які є стійкими, суттєвими, рівноцінними та впливають на ефективність професійної діяльності з позиції усвідомлення себе суб'єктом освітніх правовідносин, на успішність вирішення професійних ситуацій з позиції правових норм: самостійність і критичність оцінювання та аналізу правової ситуації з позиції нормативно-правових актів; позитивне ставлення до правових норм; витримка та емоційна стабільність; ініціативність у професійній діяльності та у взаємодії з іншими суб'єктами освітніх правовідносин. М. Михайленко вважає особистісним компонентом той, що репрезентує здібності і риси, які уможливають становлення громадянської компетентності⁶.

Емоційний компонент професійної спрямованості, на думку І. Штученко, є однією з головних детермінант формування намірів (цілей), інтересів, мотивів, які визначають не тільки вибір професії, але й кар'єрну спрямованість. Він зазначає, що оптимальні результати в професійній діяльності, досягаються завдяки позитивним емоційним переживанням¹⁹.

¹⁶ Шамич О. М. Підлітки та їх громадянська активність / О. М. Шамич // Актуальні проблеми навчання та виховання дітей з особливими потребами : зб. наук. пр. — Київ : Ун-т «Україна», 2013. — № 10(12). — С. 107.

⁹ Новгородська Ю. Правова компетентність як важлива складова управлінської діяльності майбутнього керівника дошкільного навчального закладу / Ю. Новгородська // Вісник Ін-ту розвитку дитини. — 2013. — № 29. — С. 101–106. — (Серія «Філософія, педагогіка, психологія»).

⁶ Михайличенко М. В. Формування громадянської компетентності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / М. В. Михайличенко. — Кіровоград, 2007. — 21 с.

¹⁹ Штученко І. Є. Емоційний компонент кар'єрної спрямованості студентів технічних ВНЗ / І. Є. Штученко // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. — Вип. 58. — С 122–128. — (Серія «Психологія»).

Таким чином, теоретичний аналіз наукової літератури показав, що *емоційний компонент правової активності молоді* за змістом є емоційно-психологічним елементом правової свідомості, до якого І. Шаповалов відносить також ірраціональні чинники у свідомості і поведінці людей, які є складними і такими, що не піддаються простому причинно-наслідковому поясненню, спонукаючи мотиви в їхніх діях. Такі чинники, на його думку, виявляються в формі правових міфів, які є вірою людей в те чи інше «світле», «прекрасне» правове майбутнє¹⁷.

Отже, дослідивши праці науковців, зазначаємо, що емоційний компонент правової активності студентської молоді це – позитивне ставлення до суспільної діяльності; прагнення до позитивного самоствердження, комплекс ставлень до суспільних цінностей, особистих якостей, оцінних суджень особистості щодо свого «Я» та включає: а) рівень ставлення до правових цінностей; б) рівень ставлення до себе; в) рівень ставлення до правових чеснот.

Інакше кажучи, молода людина повинна: чітко знати свої права та обов'язки, діяти в межах Закону; відповідати таким правовим якостям: національна та правова гідність, мужність, демократичність, повага до національних традицій та прав і свобод тощо; бути емоційно стійкою та виваженою до правових подій, виявляти емоційну рівновагу до ситуацій, які відбуваються в громаді, суспільстві; активно оцінювати політичні, економічні події, вміти аргументувати та обстоювати свої права; при оцінюванні норм і законів, вміти донести суть відмінностей між ними.

Висновки

Таким чином, у результаті проведеного дослідження з'ясовано, що правова активність студентської молоді — це цілеспрямована діяльність, яка впливає на засвоєння нових форм поведінки та базується на правовій ініціативній діяльності, засвоєнні достойної поведінки, сприяє зміцненню правових основ функціонування громадянського суспільства і держави. Правова активність студентської молоді має зміст та структуру, містить три складові: поведінкова, мотиваційна та емоційна. На нашу думку, лише правова активність може й повинна сприяти підвищенню правової культури, правопорядку і в цілому підвищувати правову свідомість саме у студентської молоді, яка створюватиме наше майбутнє.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

У подальшому, використовуючи напрацьовані дослідження, плануємо розробити психологічний інструментарій та емпірично дослідити рівень сформованості правової активності студентської молоді.

¹⁷ Шаповалов И. А. Некоторые теоретические аспекты формирования российского правосознания / И. А. Шаповалов // Государство и право. — 2005. — № 4. — С. 84–105.

Список використаних джерел

1. Выготский Л. С. Психология развития человека / Л. С. Выготский. — М. : Смысл, 2005. — 1136 с.
2. Дідук І. А. Психологічні чинники формування правових уявлень / І. А. Дідук // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України : наук.-теорет. та інформ. журн. АПН України. — Київ, 2007. — № 1. — С. 102–113.
3. Духневич В. М. Особливості політико-правової активності молоді в умовах трансформації українського суспільства / В. М. Духневич // Юридична психологія. — 2016. — № 1(18). — 44 с.
4. Коваленко Д. В. Професійно-правова компетентність майбутнього інженера-педагога як результат професійно-правової підготовки фахівця / Д. В. Коваленко // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. — 2015. — № 1. — С. 69–74. — (Серія «Педагогіка»).
5. Мальцев Г. В. Социальные основания права / Г. В. Мальцев — М. : Норма, 2007. — 800 с.
6. Михайличенко М. В. Формування громадянської компетентності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / М. В. Михайличенко. — Кіровоград, 2007. — 21 с.
7. Москальова А. С. Психологічні особливості розвитку громадянської активності старшокласників : монографія / А. С. Москальова, Т. С. Саврасова-В'юн. — Київ : Інтерсервіс, 2014. — 264 с.
8. Москальова А. С. Актуальні проблеми розвитку правосвідомості студентів – майбутніх юристів / А. С. Москальова // Психологічні основи ефективної діяльності освітніх організацій в умовах соціально-економічних змін : тези П'ятої наук.-практ. конф. з організаційної та економічної психології (м. Запоріжжя, 9–10 жовт. 2008 р.) ; за наук. ред. Л. М. Карамушки. — Київ : Наук. світ, 2008. — С. 59–61.
9. Новгородська Ю. Правова компетентність як важлива складова управлінської діяльності майбутнього керівника дошкільного навчального закладу / Ю. Новгородська // Вісник Ін-ту розвитку дитини. — 2013. — № 29. — С. 101–106. — (Серія «Філософія, педагогіка, психологія»).
10. Оніщенко Н. До питання про правову активність як ознаку громадянського суспільства [Електронний ресурс] / Н. Оніщенко // Віче. — 2014. — № 17. — С. 40–44. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2014_17_21. — Дата звернення: 19.03.2018. — Назва з екрана.
11. Орлов А. Б. Личность и сущность: внешнее и внутренне «Я» человека / А. Б. Орлов // Вопросы психологии. — 1995. — № 2. — С. 5–19.
12. Папуша В. В. Внутрішні передумови проявлення віктимної поведінки у підлітковому віці / В. В. Папуша // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. / НАПН України ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти» ; голов. ред. В. В. Олійник ;

редкол. О. Л. Ануфрієва [та ін.]. — Київ : АТОПОЛ ГРУП, 2016. — Вип. 2(31). — 152 с. — С. 76–86. — (Серія «Соціальні та поведінкові науки»).

13. Петров А. В. Правовая активность как необходимый фактор развития гражданского общества / А. В. Петров, Ю. В. Кокорева // Вестник Нижегородского гос. ун-та им. Н. И. Лобачевского. — 2010. — № 4, ч. 1. — С. 247–252.

14. Петров В. Р. Деформация правосознания граждан России (Проблемы теории и практики) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / В. Р. Петров. — Н. Новгород, 2000. — 222 с.

15. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник / О. Ф. Скакун. — 2-ге вид. — Київ : Алерта ; ЦУЛ, 2011. — 520 с.

16. Шамич О. М. Підлітки та їх громадянська активність / О. М. Шамич // Актуальні проблеми навчання та виховання дітей з особливими потребами : зб. наук. пр. — Київ : Ун-т «Україна», 2013. — № 10(12). — С. 107.

17. Шаповалов И. А. Некоторые теоретические аспекты формирования российского правосознания / И. А. Шаповалов // Государство и право. — 2005. — № 4. — С. 84–105.

18. Шикиринська О. Діагностика стану сформованості громадянської активності студентів / О. Шикиринська, О. Войчун // Збірник наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини ; голов. ред. : М. Т. Мартинюк ; чл. ред. ради: О. І. Безлюдний [та ін.] ; чл. редкол. : О. Б. Авраменко [та ін.]. — Умань : Жовтий О. О., 2015. — Вип. 1. — 456 с. — С. 425–431.

19. Штученко І. Є. Емоційний компонент кар'єрної спрямованості студентів технічних ВНЗ / І. Є. Штученко // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. — Вип. 58. — С. 122–128. — (Серія «Психологія»).

20. Юрашевич Н. М. Эволюция понятия правового сознания / Н. М. Юрашевич // Известия вузов. Правоведение. — 2004. — № 2. — С. 178–187.

**Moskaljova Alla Stepanovna,
Chubko Oksana Nikolayevna**

CONTENTS AND STRUCTURE OF THE LEGAL ACTIVITY OF A STUDENT YOUTH: PSYCHOLOGICAL ASPECT

The problem of legal activity of students is extremely actual for the society. The fundamental changes, taking place in society, make young people quickly respond to new challenges in order to ably set up for the external changes. The relevance of the research topic, the urgent need of the present, connected with the social, economic and political aspects of the life of a young person disclosed in this article.

This problem is relevant and not enough to research. That's why the aim of the research is to study a scientific approaches and a development a model and components of legal activity of student youth.

As a result of the theoretical study, it was found that the legal activity of student youth is a purposeful activity, which has influence to the learning of new forms of behavior and is based on legal initiative activity, the acquisition of decent behavior, and contributes to strengthening the legal framework for the functioning of civil society and the state. The scientific approaches to the understanding of the legal activity of the individual are considered here. The legal activity of the student youth has the content and structure, contains three components: behavioral, motivational and emotional.

The content of the structural components of the model of legal activity of student youth is presented. It is proved that the awareness of the student youth of the essence of the legal activity of the individual will promote effective adaptation to the changes and transformations of the modern society.